

## ÇUKUROVA'DA BOZLAK ÇEŞİTLERİ VE EZGİ YAPILARI

Çukurova'yı; Mersin-İskenderun sahil şeridinde, Güneydoğu Toroslar'ın eteklerine kadar uzanan mümbit topraklarla, bu toprakları kuzeyden bir yarım daire çizerek takip eden, İçel'in Taşeli Yaylası'ndan, Hatay'ın Amanos Dağları'na kadar uzanan sıra dağlar şeridinin meydana getirdiği bir yerleşim birimi düşünüp, yöredeki bozlak çeşitlerini de bu çerçeve içinde değerlendirmek gerek. Zira yörenin geleneksel müzik yapısı dağıyla, ovasıyla bir bütündür. Onun için bozlak çeşitlerinin bu coğrafya içinde değerlendirilmesi daha akılcı olacaktır. Biz de öyle yaptık, Çukurova Bozlaklarını bahsettiğimiz coğrafya içinde değerlendirdik.

Şimdi bozlak sözcüğünün anlamına bakalım:

Divanü Lûgat'it Türk'de bozlak sözcüğü yok. Bozla, bozlat, bozladı sözcükleri var

Bozla : Ses vermek, bağırarak, bozlamak.

Bozlat : Böğürtmek.

Bozladı :Titir bozladı, bağırıldı. Dişi deve bozladı, bağırıldı şeklinde ifade edilmektedir.

TDK'nun Tarama Sözlüğünde bozlak: Çığırarak: Bağırarak haykırmak.

Çığırarak: Çağırarak, ses vermek, davet etmek, türkü söylemek, bir kimse hakkında iyi konuşmak, çığlık koparmak.

Yine Divanü - Lûgat'it Türk'de; Çağırarak (Çığırarak).

Çakırıştı: Çakırıştı - Çıkruşur -Çıkırışma "*Boy birbirge çakırıştı*" = "*Boy halkı birbirine çağırıldı*." ( Oğuzca -Çakırışur - Çakırışmak )

Çağıla: Bağırarak, çağırarak anlamında.

Dede Korkut'ta ise bozlatmak, böğürtmek anlamında kullanılmakta.

Kırgızcada ise: "*Botasın olğan tüyüdey bozlayı bozlayı kaldım men.*" Yavrusu kaybolmuş çalınmış bir deve gibi bozlaya bozlaya feryat figan içerisinde kaldım ben denmektedir. Şimdiki anlamıyla Orta Asya Türklerinde çok kullanılan bu sözcük, çeşitli Türk boylarıyla Anadolu'ya gelmiş ve halen dilimizde kullanılmaktadır.

## ÇUKUROVA'DA BOZLAK VE BOZLAK ÇIĞIRMA

Çukurova'da bozlak bir uzun hava türüdür. Bozlak (uzun hava) tarzında söylenen uzun havalar tespit edebildiğimiz kadarıyla; makam, gayda, yüksek hava, ağız ve bozlak olarak bilinir. Bu uzun havalar yöreye göre Senir Ağzı, Aşiret Gaydası, Üçgözoğlu Ağzı gibi isimlerle de anılır. Bunun dışında yörede kişi adıyla, aşiret adıyla söylenen bozlaklar da bulunmaktadır. Karacaoğlan Bozlağı, Dadaloğlu Bozlağı kişi adıyla, Türkmeni ve Cerit Bozlağı da aşiret adıyla söylenen bozlaklardandır.

Bozlak; hikâyeli türkü anlamında da kullanılır. Hikâyeli türkü söyleme, geleneksel olup, geleneği uygulamak ise, oldukça ustalık ister. Osmaniye'nin Düziçi ilçesinin Gökçayır köyünden Âşık Mehmet Ova ve Âşık Köroğlu (Mehmet Demirci) Çukurova'da hikâyeli türkü söyleme geleneğini yaşatanların en son halkasıdır.

Çukurova'da 18 - 25 Kasım 1936 tarihinde araştırma yapan Bela Bartok (Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi) Bozlakla (uzun havayla) ilgili görüşünü şöyle açıklıyor. "*Bozlak hiç şüphesiz*

*uzun havaya bağı bir türdür. Doğrusu bozlak belirsiz bir kavramdır. Genel olarak denilebilir ki çoğunun güftesinde on bir heceli dizeler bulunur. Kesin bir yapısal biçimi vardır. Konu bakımından da sevda türkülerini andırır. Uzun hava ile bozlak kavramlarının çoğu kez birlikte anıldığı görülür"* demektedir. Bela Bartok'un bu görüşü yukarıda söylediğimiz gayda, makam, bozlak, uzun hava, ağız gibi terimlerin aynı anlamda kullanıldığını da doğrulamaktadır.

Çukurova'da; Karacaoğlu, Elbeylioğlu, Türkmeni, Dadaloğlu çığırmak, bozlak (uzun hava) söylemek anlamında kullanılır. Okuyucu genelde bozlak söyleyeceğim, (uzun hava) şeklinde bir ifade kullanmaz. Bozlak, uzun hava için kullanılan bir terimdir. Bozlanın: *Ses vermek bağırmak, bozlamak* anlamına geldiği düşünülürse: Bozlak = Çığırmak şeklinde düşünülebilir.

Profesör Umay Günay'ın XVII. Yüzyıl Saz Şairi Çukurovalı Karacaoğlu'la ilgili Bir Değerlendirme adlı tebliğinde: *"Güney illerimizde Karacaoğlu, destan kahramanı gibi kabul görmüş, zaman içinde velilere ait özellikler de atfedilmiştir. Mutlu günler Karacaoğlu'nın Türküleriyle kutlanırken hastalara da Karacaoğlu Türküleri okunmasının şifa vereceğine inanılmaktadır. Ayrıca mezarının dilek için ziyaret edildiği de bilinmektedir. Türkü söylemek anlamında Karacaoğlu Çığırmak deyiimi kullanılmaktadır"* diyor. Böylece yukarıda bahsettiğimiz bozlak = çığırmak fikrimizi de doğrulamış oluyor. Görülüyor ki: *"Karacaoğlu çığırmak"* deyiimi Çukurova'da yaygın olup diğer halk ozanları için de geçerliliğini korumaktadır. Deliboran, Öksüz Ali, Dadaloğlu çığırmak gibi.

#### **GENELDE TESPİT EDİLEN BOZLAKLAR-UZUN HAVALAR**

1936 yılında Bela Bartok'un Çukurova'da gerçekleştirdiği araştırmalar *Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi adlı* kitapta toplanmış. Kitapta bozlak ve uzun havalar hakkında geniş bilgi bulunmamakla beraber tespit edebildiğimiz uzun havalar şu isimlerle yayınlanmış.

Karacaoğlu  
Dadaloğlu  
İlbeylioğlu (Elbeylioğlu )  
Çukurova Bozlağı  
Türkmeni Bozlağı  
Karahacılı Ağzı  
Şafak Ağzı  
Senir Ağzı  
Aşiret Gaydası  
Türkmeni  
Bozlak  
Uzun Hava  
Garip

Ferruh Arsunar da: 1947 yılında Ankara'da yayınladığı Anadolu Halk Türkülerinden Örnekler kitabında bozlaklarla ilgili şu görüşlere yer veriyor. *"Dağ ve oymak havaların karakteristik bir örneği olan bozlaklar tarz ve üslûp itibariyle de muhtelifdir. Herhangi bir konu ifadesi olarak söylenen serbest deyişin esas taraflarından birini belirten bozlak tarzı: Yiğitleme Bozlak, Güzelleme, Harbi, Yanık, Ağıtlama, Kerem Bozlağı gibi mevzulara göre söylenir ve her*

mevzuunun ismini alırlar. Burada verdiğimiz Türkmeni Bozlağı Yanık Güzelleme olarak söylenmiştir" diyor. Türkmeni ve Yüksek Afşar Bozlağı'nın notalarını da vererek ses ve söz yapısını inceliyor. İncelediği Yüksek Afşar Bozlağının sözleri Dadaloğlu'na, Türkmeni Bozlağın dörtlüklerinin ayak yapısı birbirine uymamakla beraber Karacaoğlan kokuyor.

Ali Rıza Yalkın'ın Cenupta Türkmen Oymaklarında Elbeyli Aşiretine mensup Tanburacı Mehmet adındaki kaynak kişi yörede üç bozlak çeşidinden bahsetmekte.

Urum Bozlağı

Düdem Bozlağı

Yelri Bozlağı

Topal Abdal adlı başka bir kaynak kişi de yörede söylenen makamları (uzun havaları) şöyle sıralıyor.

Urum Bozlağı

Düdem Bozlağı

Benderi Bozlağı

İskan (ağıt- harp - darp )

Elbeylioğlu

Urum divanı

Müzik ansiklopedisinde de ( Cilt 2 Sayfa 539 ) bozlak çeşitleri;

Afşar Bozlağı

Kırat Bozlağı

Yozgat Bozlağı

Kırşehir Bozlağı

şeklinde sıralanmış.

Nida Tüfekçi Memleket Türküleri adlı kitabında: Adana'da Türkmeni Bozlağı, Kırşehir'de bozlaklar ve Aydest Havası -Ankara da -Yozgat'ta, Niğde'de çeşidini belirtmeden bozlakların okunduğunu ifade etmekte. (Sn. Tüfekçi'nin Aydest Havası dediği Afşar Bozlağı olmalı sanırım.)

Halit Ongan'ın 1937 yılında yayınlanan Niğde Türküleri adlı kitabında Kırat Bozlağının notası verilmiş. Şiirlerinde Karalı mahlasını kullanan Çukurovalı Şair, Emekli Öğretmen İbrahim Davutluoğlu Erciyes Dergisinin 64. sayısında (Nisan 1983) "*Bozlak Nedir*" başlıklı makalesinde Çukurova Bozlaklarını:

Karacaoğlan

Deli Boran

Öksüz Ali

Elbeylioğlu

Türkmeni

Menemenci

Havayi

Cerit  
Barak Ağzı Türkmeni  
Dadaloğlu (Afşar)

Bozlağı şeklinde sıralıyor. Hüroğlu Abdurrahman Ağa ile Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın da kendilerine ait bozlaklarının olduğunu, Afşar Bozlağının 2, Elbeylioğlu Bozlağının 2 Karacaoğlan Bozlağı'nın da 4 çeşidinin olduğunu söylüyor.

Benim, 21 Mayıs 1993 tarihinde Hatay'da yaptığım, Güneyde Kültür Dergisinde yayınladığım araştırmalarda 1923 yılında Antakya'nın Cumhuriyet Mahallesinde dünyaya gelen, Çalgı Sokak 24 nolu hanede oturan Zurnacı İzzet Ağa yörede söylenen Amik Ağzı Uzun Havaları şu şekilde sıralıyordu;

|             |                            |
|-------------|----------------------------|
| Miskin Ali  | Atının Mile Battığı Hurşit |
| Mayıl       | Kamberoğlu                 |
| Hurşit      | Topal Abdo                 |
| Ceren       | Sarı Beyler                |
| «saballı    | Medine                     |
| Feruz Bey   | Deli Boran                 |
| Beyoğlu     | Ali Paşa                   |
| Urum Garibi | İskan Havaları             |

#### **Bozlakları ise;**

Ağ Gelin,  
Karacaoğlan,  
Dadaloğlu. (Afşar)  
Öksüz Oğlan, (Öksüz Ali )

Bozlağı olmak üzere dört grupta topluyordu. Ayrıca; Barak Havaları ve Yayla Dağı Havaları diye grupladığı ezgiler de vardı. Konumuz itibariyle biz, o grupta geçen havaların isimlerini buraya almadık. Ancak; Zurnacı İzzet Ağanın Ceren olarak bildiği hava, Bela Bartok'un Osmaniye'nin Çardak Köyü'nde tespit ettiği Aşiret Gaydasından, Deli Boran, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Öksüz Ali ve Ağ Gelin Bozlakları ise bizim Çukurova'da tespit ettiklerimizden farklı değildi. Hatay'ın Amik Ovası'nda, Amanos Dağları eteklerinde aynı isimlerle çalınıp söyleniyordu.

#### **Arşivimdeki taş plaklarda ise;**

|                           |                                          |
|---------------------------|------------------------------------------|
| Adanalı Kadri'nin okuduğu | : Yalandır da şu dünyanın ötesi yalan.   |
| Adanalı Hakkı'nın okuduğu | : Havayı da deli gönül havayı.           |
| Tarsuslu Abdul Kerim'den  | : Kahpe felek de hiç yüzüme bakmıyor.    |
| Tarsuslu Abdul Kerim'den  | : Pozantı'nın Irmağı coşar akar bulanır. |

Bozlakları bulunmakta. Adanalı Kadri ve Hakkı Efendi'nin okuduğu bozlaklar Türkmeni, Tarsuslu

Abdul Kerim'in okuduğu Kahpe Felek; Toros Bozlağı, Pozantı'nın Irmağı ise, Hüseyini Bozlak olarak kayıtlara geçmiş. Fakat okunan 4 bozlakta Türkmeni karakterinde.

### **ÇUKUROVA'DA BOZLAK ÇEŞİTLERİ**

Ben; Bozlaklarla yaptığım araştırmaları genişleterek Çukurova da bozlakçı Öğretmen olarak bilinen, Adana il merkezinde oturan Sn. İbrahim Davutluoğlu'nu buldum. Çukurova Bozlaklarıyla ilgili iki radyo programı yaparak çeşitleri konusunda bilgi aldım. Ses kayıtlarını dinleyerek müzik yapısı ve sair özelliklerini inceledim. Daha önce yaptığım araştırmalarla mukayesesini yaptım. Tespitlerime göre Çukurova Bozlaklarının aşağıdaki gibi sınıflandırılmasının yerinde olacağı sonucuna vardım.

Türkmeni Bozlağı (Havayi, Varsağı, Senir Ağzı, Şafak Ağzı, Karacaoğlan Bozlağı)

Dadaloğlu Bozlağı (Afşar -Kovgun Afşar Bozlağı)

Öksüz Ali Bozlağı

Elbeylioğlu Bozlağı

Deli Boran Bozlağı

Cerit Bozlağı

Tecirli Bozlağı

Barak Ağzı Türkmeni Bozlağı (Ceren, Mayıl, İsaballı ve Garip )

Karahacılı Bozlağı

Barak Dağı Bozlağı (Menemenci, Türkmeni, Karacaoğlan )

Sıraladığımız bozlakların Çukurova'da yaygın olarak okunanları; Türkmeni, Dadaloğlu, Öksüz Ali, Elbeylioğlu, Barak Dağı, Deli Boran, Barak Ağzı Türkmeni Bozlaklarıdır. Yukarıdaki tasnife dikkat edilecek olursa Çukurova'da bozlaklar kişi, aşiret, ya da yöre adına göre isimlendirilmiş.

#### **Kişi adına göre isim alan bozlaklar:**

Karacaoğlan

Dadaloğlu

Öksüz Ali

Deli Boran

#### **Aşiret adına göre isim alan bozlaklar:**

Afşar Bozlağı

Cerit Bozlağı

Tecirli Bozlağı

Elbeylioğlu Bozlağı

Karahacılı Bozlağı

Türkmeni Bozlağı

Barak Ağzı Türkmeni Bozlağı

Mememenci Bozlağı

### **Yöre adına göre isim alan bozlaklar:**

Çukurova Bozlağı: (Bana göre Çukurova'da çalınıp söylenen bozlakların genel adıdır. Zira araştırmalarım esnasında Çukurova Bozlağı diye adlandırılan bir çeşide rastlanmamıştır.)

Barak Dağı Bozlağı: (Barak Dağı Karaisalı İlçe sınırı içinde bir dağ adıdır.)

### **ÇUKUROVA'DA BOZLAK BÖLGELERİNİN GRUPLANDIRILMASI**

Çukurova'daki bozlak bölgesini tespitlerimize göre 4 grupta toplayabiliyoruz.

1-Karaisalı ve Aladağ çevresi.

2-İmamoğlu, Kozan, Kadirli, Feke, Saimbeyli ve Tufanbeyli çevresi.

3-Düziçi, Bahçe, Osmaniye - Amanos Dağları ve etekleri.

4-Adana Merkez, Ceyhan, Yumurtalık, Karataş, Tarsus ve Taşeli Yaylasına kadar uzanan yerleşim birimleri.

Yukarıda saydığımız bölgeler içinde en çok bozlak söyleyen yerleşim birimleri Kadirli, Kozan, İmamoğlu, Karaisalı, Ceyhan, Osmaniye Adana Merkez Köyleri, Düziçi, Bahçe ve Amanos Dağları etekleridir.

### **BÖLGELERE GÖRE YAYGIN OLARAK SÖYLENEN BOZLAKLAR**

I. Bölgede: Barak Dağı Bozlakları. (Menemenci, Türkmeni, Karacaoğlan.) Bu havalar daha çok Kırşehir Bozlaklarına benzerler. Çatalan ve civarında söylenenlere ise Sarı Mehmetli (Memmetli) Havası da denilir. (Sarı Mehmetli Karaisalı İlçesine bağlı Çatalan Beldesine çok yakın bir köydür.) Bu bölgede okunan bozlaklar şafak vakti tarlaya giderken çokça söylendiği için Senir Ağzı, (Havası) Şafak Ağzı olarak da adlandırılır.

II. Bölgede: Türkmeni, (Karacaoğlan) Dadaloğlu (Afşar Bozlağı), Elbeylioğlu, Öksüz Ali, Cerit, Tecirli ve Deli Boran Bozlakları. (Araştırmalarımız esnasında Kadirli İbrahim Davutluoğlu bölgede okunan bozlakların hepsini *Kozan Dağı Bozlakları* adı altında toplamıştı.)

III. Bölgede: Elbeylioğlu, (Elbeyli Düziçi İlçesine bağlı bir köydür). Deli Boran, Dadaloğlu, Türkmeni, (Karacaoğlan) Tecirli, Cerit, Barak Ağzı Türkmeni Bozlakları. (Bölgede yaygın olarak söylenen Ceren, İsaballı, Mayıl ve Garip Bartok'un Aşiret Gaydası dediği havalar sanırım.)

IV. Bölgede: Öksüz Ali, Dadaloğlu, Türkmeni, (Karacaoğlan) Tecirli, Cerit ve Karahacılı Bozlak'ları. (Tespitlerimize göre Tarsus'tan Taşeli'ye kadar uzanan yerleşim birimlerinde daha çok Türkmeni Bozlakları yaygındır. Diğerleri pek bilinmez.)

### **ÇUKUROVA BOZLAKLARININ MÜZİK YAPISI**

#### **İncelenen Bozlaklar:**

1-Türkmeni

2-Afşar

3-Elbeylioğlu

4-Öksüz Ali

5-Tecirli

6-Cerit

Türkmeni Bozlağı'na yukarıda şekil 1 de görüldüğü gibi ahey çekilerek giriliyor. Ezgi 2. 3. 4. 5. 6. şekillerdeki Sol- Mi- Sol ( Yarım Durak) ve Do duraklarını kullanıyor. Şekil 7 deki Sol sesine basıp Si Bemol 2, Fa diyez arızaları alarak şekil 8 deki gibi karar veriyor. Şekil 10 da ise 10. dereceden başlayarak bir oktavın üstünde seyrediyor. Çukurova'da çok yaygın olan bu bozlağa Varsağı (Farsak) Havayi, Karacaoğlan, Senir Ağzı, Şafak Ağzı, Toros, Barak Dağı Bozlağı da deniliyor. Sözler genelde Karacaoğlan'ın 11'li hece ölçüsündeki dörtlüklerinden seçiliyor. Türkmeni Bozlağı denmesini de; İbrahim Davutluoğlu; Çukurova'da Varsağı Türkmen'lerinin geniş yerleşim birimlerine yayılması ve de nüfuslarının oldukça fazla olmasından kaynaklandığını söylüyor.

Afşar Bozlağı ezgiye ay dost çekerek başlıyor. (Şekil 1) 2. 3. 4. şekillerde görüldüğü gibi Si duraklarını kullanıyor. Sonra 5. 6. 7. 8. 9. 10. şekillerdeki Re -Do -Re La duraklarını kullanarak hep Si bemol 2 almasına rağmen sadece karara giderken Si Bemol alıyor. (Şekil 11) Afşar Bozlağı'na Dadaloğlu veya Aydest, diğerine göre hareketli, acıklı hadiseleri konu eden ve de yığitçe bir üslûpla söylenenlerine ise "*Kovgun Afşar Bozlağı*" deniliyor. Afşar Bozlaklarında sözler genellikle Dadaloğlu'na ait ve de 11'li hece ölçüsünde.

Elbeylioğlu Bozlağında ahey veya aydest çekmeden ezgiye şekil 1 deki gibi giriliyor. İlk durağı Do da yapıyor (Şekil 2) 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. şekillerdeki durakları kullanıp 7. 8. şekillerdeki durakları tekrar ederek karara gidiyor. (Şekil 10 ) Şekil 11 de görüldüğü gibi Fa diyez Si Bemol 2 arızaları alıyor 11. dereceye kadar çıkabiliyor. Sözlerin ise Elbeylioğlu Aşiretinden aşiret reisi Ahmet Bey'e ait olduğunu söyleniyor.

Öksüz Ali Bozlağında saz, şekil 1 deki gibi giriş veriyor. Bu girişten sonra aynı seslerle vokal başlıyor. İlk durağı şekil 2 de görüldüğü gibi Sol sesinde yapıyor. Sonra 3. 4. 5. 6. şekillerdeki durakları ve 7. şekildeki seyri takip ederek Re, 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. şekildeki durak ve seyri takip ederek 15. şekilde karar veriyor. Şekil 16 da bozlak dizisi ve aldığı arızalar görülüyor. Tipik bir Türkmeni seyri sergileyen Öksüz Ali Bozlağı'nın sözleri Reyhanlılı Âşık Öksüz Ali'ye ait ve 11'li koşma tarzındadır. (Güzel bir hikâyesi olan bozlağı, Âşık Mehmet Ova ve Âşık Köroğlu hikâyesini anlatarak icra edenlerdendir. Adana'nın Buruk köyünden Âşık Kul Mustafa ve Kadirli'nin Azaplı Köyünden Mahmut Taşkaya'da okumada ustalık gösteren yöre sanatçılarıdır. )

Tecirli Bozlağında diğer bozlaklardaki gibi ahey, aydest ve ey gibi nidalar yapılmadan şekil 1 deki gibi giriliyor. Bozlak; 2. 3. şekillerdeki seyri takip ederek 4. 5. şekillerdeki Sol ve Re duraklarını yapıyor. 6 ve 7. şekillerdeki seyirle Do durağı 8. ve 9. şekilde yine Do durağı, 10 ve 11. şekilde Do ve Si durakları yapıp Si Bemol alarak La sesinde karar veriyor. (şekil 12) Şekil 13 de ise bozlağın Si bemol 2 ve Fa diyez arızalarını, bir sekizli içinde seyrettiğini, inici bir karakter sergilediğini görüyoruz. Tecirli Bozlağının Türkmeni bozlağında ki arızaları almasına rağmen çıkarken tam Si Bemol alması dikkat çekiyor.

Türkmeni'deki ahey yerine Cerit Bozlağı'nda ey çekilerek şekil 1 deki gibi bozlağa giriliyor. Sol sesinde yarım, şekil 2 de görüldüğü gibi Mi sesinde tam durak yapıp 3. 4. 5. 6. 7. şekillerdeki seyri takip ederek Si Bemol Fa diyez arızalarını alıp La sesinde karar veriyor. (Şekil 8) Diğer bozlakların ezgilerine göre çok farklı bir yapıya sahip olan Cerit Bozlağı inici özellik taşımakta ve Türkmeni karakteri göstermektedir. (Şekil 9)

### SONUÇ:

Çukurova Bozlaklarını çizdiğimiz coğrafya içinde değerlendirerek dört bölgeye ayırıp okunan bozlakların tasnifini yaptık. Bozlak sözcüğü, uzun hava ve Karacaoğlan çığırnak gibi kavramların açıklık kazanmasını sağladık. Çeşitlerini gruplandırarak tespit ettiğimiz 5 bozlağın müzik yapısını inceledik. Çukurova'nın bozlak deryası olduğunu, fakat deryadan yeteri kadar faydalanılmadığı, yaygın olanların dahi birer birer unutulduğuna şahit olduk.

Ama her şeye rağmen; söz ve müzik yapısıyla, yöresel özellikleriyle, çeşitleriyle, Çukurova Bozlakları; yöre halkının duygu ve düşüncesinin dile ve tele yansıması olarak günümüze kadar gelmiş, Halk Müziği Literatüründe yerini almıştır. Ne yazık ki, Çukurova Bozlakları yeteri kadar tanınmamış tanıtılmamıştır. Hele; Türkmeni Bozlağı ustası rahmetli Aziz Şenses'in ölümünden sonra bu iş daha da rafa konulmuş. Ucuz zevkler peşinde koşan günümüz sanatçıları zor olan Çukurova Bozlaklarını öğrenip okuma zahmetinde bulunmamışlardır. İşte bunun sancısını yaşayan bir Çukurovalı olarak bozlak deryasına bir taş attık. Bir gün bu taş birilerini harekete geçirirse ne mutlu bana diyor, bir vesile Çukurovalı Bozlak ustası Rahmetli Aziz Şenses'i minnetle yâd ediyorum.

### Kaynakça

#### 1-Kaynak Kişiler

- 1-İbrahim Karalı Davutluoğlu : Adana -Kadirli Araplı (Döğenli ) Köyü 1926 yılı Emekli Öğretmen –Şair.
- 2-Âşık Kul Mustafa : Adana Merkez Buruk Köyü (Beldesi)doğumlu Karahacı Aşiretine Mensup. Okuduğu Bozlak Öksüz Ali: Göğala gözünü sevdiğim dilber / Sen gülünü kime sundun evvela.
- 3-Ahmet Cihan : Adana -Ceyhan -Vesiye Köyü doğumlu, 1977 yılında öldü. Okuduğu Bozlak 1. Tecirli ve Cerit Bozlağı.
- 1-Tecirli
- Ey güzel olan gerdanesin bağlanır  
Güzel karşısında gönül eğlenir
2. Cerit
- Utanma perdeyi kaldır aradan  
Kusursuz yaratmış seni yaradan
- 4-Mehmet Kederoğlu : Adana Kadirli -Kızılömerli Köyü.  
Okuduğu Bozlak –Türkmeni: Ahey Yaz gelince çayır çimen bitince /  
Bahçenizde al kırmızı gül olur.



- 5-Mehmet Kederoğlu : Okuduğu bozlak –Afşar: Dinleyin ağalar birem birem söyleyim / Bülbülün figanı gonca gülünen.
- 6-Mehmet Akdoğan : Adana-Kadirli- Kızılömerli Köyü ( Öldü) Okuduğu Bozlak – Elbeylioğlu.

## **2-Yazılı Kaynaklar:**

- Önaldı Dr. Şenel : Türk Halk Musikisi Ansiklopedisi, Afa Matbaacılık İstanbul-1977.
- Bartok Bela : Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi- Çeviren Bülent Aksoy, Pan Yayıncılık İstanbul 1991.
- Arsunar Ferruh : Anadolu Halk Türkülerinden Örnekler 1 CHP Halk Evleri Yayınları Milli Kültür Araştırmaları Ankara 1947.
- Tüfekçi -Neriman -Nida : Memleket Türküleri Hakan Yayınevi –İstanbul.
- Karaer Mustafa Necati : Karacaoğlan Hayatı-Sanatı Şiirleri Tercüman 1001 Temel Eser Kervan Kitapçılık A. Ş. İstanbul
- Makal Tahir Kutsi : Dadaloğlu, Toker Yayınları İstanbul 1975.
- Özdemir Z. Ahmet : Afşarlar ve Dadaloğlu Dayanışma Yayınları Ankara 1985.
- Karalı Davutluoğlu İbrahim : Bozlak Nedir Erciyes Dergisi, Sayı 64 sayfa 24 Kayseri 1983.
- Müzik Ansiklopedisi : Cilt 2 Sayfa 569
- Yalkın Ali Rıza : Cenupta Türkmen Oymakları1-2 cilt Kültür Bakanlığı Yayınları 56 Kültür Serisi 14 Ankara 1977.
- Günay Prof. Dr. Umay : XVII. Yüzyıl Saz Şairi Çukurovalı Karacaoğlan İle İlgili Bir Değerlendirme II. Uluslararası Karacaoğlan - Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 20-24 Kasım 1991-Adana 1993.
- Atılğan Halil : Çukurova'da Karacaoğlan Çığırnak Anayurttan Ata Yurda Türk Dünyası cilt 2, sayı 7 sayfa 69, Ankara Şubat 1995.
- Atılğan Halil :Bozlak Nedir? İç Anadolu Bozlaklarının Müzik Yapısı Erciyes Yöresi 1. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu Erciyes Üniversitesi Yayınları No 14 Kayseri 1991.
- Atılğan Halil : Bozlak Nedir -Sivas Folkloru sayı 71, sayfa 7 Aralık 1987 İstanbul.
- Atılğan Halil : Antakya Türküleri ve Zurnacı İzzet Ağa, Güneyde Kültür Dergisi, sayı 54 sayfa 3, Hatay Ağustos 1993.
- Atılğan Halil : Arşivimdeki taş plak ve bant kayıtları.

## **NOT:**

1-İstanbul'da yayınlanan Folklor Doğru Dergisinin (Kasım 1969 ) 24-25. müşterek sayısında Nida Tüfekçinin Bozlaklar başlıklı bir yazısının olduğu kayıtlarda görünmesine rağmen adı geçen dergide yazı bulunamadı.

*2-Bizim araştırmalarımızda da Türkmeni Bozlağının sözleri genelde Karacaoğlan'a, Afşar Bozlağının sözleri de Dadaloğlu'na aitti. (Kesin olmamakla beraber Arsunar'ın tespitleri de böyle.) Kaynak kişiler Afşar Bozlağında aydost, Türkmeni Bozlağında ahey çekerek bozlak söylemeye başlıyorlardı. Sn. Arsunar'ın araştırmalarında ise Afşar Bozlağında ahey çekildiğı görülüyor. (Anadolu Halk Türkülerinden Örnekler 1 -1947 ) Müzik yapısı itibariyle de bir karışıklık olduğı kanaatindeyim. Zira notalarını vermiş olduğı (aynı kaynak) Afşar Bozlağının ezgisi, seyri, tavır ve üslûbu Türkmeniye, Türkmeni Bozlağının ki de Afşar Bozlağına benziyor. Bunun da bir yazılım hatası veya kaynak kişilerin derleyiciyi yanlış bilgilendirdiğinden kaynaklandığı kanaatindeyim.*